

значною мірою пов'язаний із ступенем залежності індивіда від групи, від повноти прийняття особистістю спільної трудової діяльності. І чим вищий ступінь залежності від групи, чим важливіша для індивіда його групова належність тим меншою є роль успіху чи невдачі й тим важливішим стає чинник групової приналежності людей, які взаємодіють.

Вивчення соціально-психологічних особливостей соціалізації студентської молоді дає змогу виокремити кілька напрямів керівництва розвитком студентської групи, створення психологічних передумов для оптимального процесу міжособистісного спілкування в ній, яке є важливим для успішної навчальної діяльності й ефективного комунікативного розвитку особистості студентів як майбутніх фахівців: процес формування студентської групи [надання переваги формуванню неоднорідної за психологічними характеристиками, але сумісної в цьому плані групи: неоднорідність групи й пов'язана з нею необхідність більш різноманітної та індивідуальної діяльності сприятливо впливає на формування в майбутніх спеціалістів гнучких підходів до професійної діяльності]; формування відповідного механізму міжособистісного спілкування в студентській групі; індивідуальна психодіагностична і психокорекційна робота із студентами [як засіб оптимізації їх комунікативних особливостей].

Список використаних джерел

1. Лазарев М.І. Система навчальної діяльності студентів в інтенсивних технологіях навчання // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія.-№1.-2003.- С.87-97.
2. Маслоу А. Самоактуалізація личности и образование /Пер. С англ. Г.А.Балла; Ин-т психологии АПН Украины.-К.: Донецк, 1994.-52с.
3. Романенко М.І. Гуманізація освіти. - Дніпропетровськ: Промінь,2001.-160с.
4. Сурмін Ю. Методологія аналізу ситуацій.-К.: Центр інновацій і розвитку, 1999. - С.13.
5. Циба В.Т. Основи теорії кваліметрії: Навч.посібник.-К.: ІЗМН,1997.-160с.

Гордієнко І.В.

Соціально-психологічні особливості студентів успішних у навчанні

Соціальна ситуація в країні в умовах кризи особливо гостро потребує високо кваліфікованих та добре підготовлених фахівців у різних галузях. Сучасному суспільству необхідні добре освічені, різнобічно розвинені, ініціативні особистості, що здатні до творчої діяльності, можуть взяти на себе відповідальність за процес цієї діяльності та її наслідки.

Через те, що суспільству необхідні цілісні особистості, що мають певні можливості і прагнуть їх реалізувати, особливої гостроти набуває тема

неуспішності серед студентів та її причини. Також **актуальною** є проблема соціальних та психологічних особливостей успішних студентів.

Одним з найважливіших факторів успішного засвоєння студентами навчальної інформації є досконале знання їх соціальних і психологічних особливостей. Викладач, працюючи з аудиторією, повинен вирішувати педагогічні задачі, пов'язані з даною віковою групою, запобігати педагогічних конфліктів і знати індивідуальні особливості студентів (зокрема успішних у навчанні).

Існує різноманітна наукова література, яка присвячена даній темі. Зокрема Ю.О.Самарін виділив характерні соціально-психологічні риси і протиріччя, які мають місце у розвитку особистості на даному етапі. Насамперед це пов'язано з вибором майбутньої професії, оволодінням нею досвідом, випробуванням себе в різноманітних сферах життя, самостійним плануванням власного життя. У цьому віці формується світогляд, погляди на життєві плани, самостійні міркування, дії. Однак через матеріальну залежність від батьків та необхідність дотримуватись розпорядку, існуючого у навчальному закладі, виникає економічне протиріччя між бажаннями і можливостями їх здійснення. Ці протиріччя студент намагається розв'язати за допомогою додаткового заробітку, що перешкоджає його учбовій діяльності. Поєднання роботи з навчанням на денній формі створює нове протиріччя – дефіцит часу, який позначається або на якості навчального процесу, або на міжособистісних відносинах [4].

На думку Е.Еріксона, юнацький вік зосереджено навколо кризи ідентичності, яка складається з серії соціальних та індивідуально-особистісних виборів. Якщо юнак не впорається з розв'язанням основних завдань, в нього може сформуватись неадекватна ідентичність, розвиток якої може йти за такими лініями:

1. Уникання тісних міжособистісних відносин.
2. Розмите відчуття часу, неспроможність розробити план подальшого життя, страх перед дорослішанням.
3. Невміння реалізувати свої творчі можливості і зосередитись на конкретній діяльності.
4. Формування «негативної ідентичності», відмова від самовизначення і вибір негативних образів для наслідування [4].

На успішність студентів у вищих навчальних закладах впливають різноманітні фактори: матеріальне положення, стан здоров'я, вік, сімейний стан, рівень підготовки до навчання у виші, організаційні здібності, планування і контроль власної діяльності, мотиви вибору вишу, форма навчання, оплата навчання, організація навчального процесу у виші, індивідуальні особливості студента.

Успіх – позитивний, значущий результат діяльності, який досягається за допомогою значних зусиль. Успішність вказує на соціальну або особистісну реалізованість, засновану на вмінні або здатності досягти успіху. Поняття успіху є оцінним: якщо справа успішна, то вона високо оцінюється [3].

Узагальнивши результати психологічних спостережень, С.Д.Смирнов зазначив, що серед студентів–відмінників виділяються наступні типи: «різнобічний», «професіонал», «зубрила» [5].

На основі даної типології ми визначили свої «типи» відмінників серед досліджуваних студентів. Результати представлено у таблиці 1. Вибірку досліджуваних склала група студентів, майбутніх вчителів англійської мови. Для більшої достовірності результатів група досліджуваних склала 25 осіб – студентів жіночої статі (див. табл.1).

Таблиця 1

Типологія студентів – відмінників факультету іноземних мов (III курс)

Типи	Кількість	Характеристика
«Різнобічний»	2	отримує задоволення від навчання, вивчає багато додаткового матеріалу; цікавиться майже усіма предметами; це найбільш поширений тип
«Професіонал»	1	глибоко вивчає профільні предмети, не цікавиться іншими дисциплінами
«Зубрила»	2	не має особливих здібностей, має високі результати завдяки старанності і працелюбності; більш зацікавлений у профільних предметах; готує все домашні завдання ,виконує всі вимоги викладачів, користується довірою викладачів

В.Т.Лісовський розробив більш повну класифікацію особистостей студента, побудовану на основі врахування рівня і якості активності студента у чотирьох сферах: відношенні до науки, професії, суспільної діяльності, наявності активної життєвої позиції, відношення до культури та мистецтва, вираження позиції в колективі.

Відповідно до цього автор виділяє такі типи: «гармонійний», «професіонал», «академік», «суспільний тип», «той, що захоплюється мистецтвом», «старанний», «середняк», «розчарований», «ледар» [5]. На основі даної класифікації ми визначили власні «типи» студентів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація студентів факультету іноземних мов (спеціальність англійська та німецька мова) за активністю

Тип	Кількість	Характеристика
«Гармонійний»	5	активний у всіх чотирьох сферах і завжди має максимальні результати
«Професіонал»	10	завжди добре вчиться, не займається дослідницькою діяльністю, користується повагою в колективі
«Суспільний тип»	7	займається суспільною діяльністю, що негативно позначається на навчанні

«Той, що захоплюється мистецтвом»	3	добре вчиться, цікавиться мистецтвом, мало займається дослідницькою діяльністю
«Старанний»	7	не впевнений у виборі професії, досягає гарних результатів завдяки старанності; мистецтвом;
«Середняк»	14	не додає зусиль до процесу навчання, його мета – закінчити університет
«Ледар»	9	неуспішний у навчанні і не намагається, задоволений своїми результатами; не займається суспільною діяльністю
«Розчарований»	5	має непогані здібності, але не зацікавлений у спеціальності

На успішність студентів впливають різноманітні фактори. Зокрема соціально-психологічні і педагогічні. Насамперед це їх соціально-психологічні властивості. Як вважає Ю.М.Орлов, потреба в домінуванні негативно впливає на успішність. З іншого боку, зв'язок цієї потреби з потребою у досягненні успіху позитивно впливає на навчання. Студенти з високим рівнем потреби в домінуванні мають менше труднощів у навчанні. Мабуть, цей вид потреби підвищує загальний рівень мотивації і таким чином сприяє полегшенню навчальної діяльності. Найбільше вплив домінування на полегшення навчальної діяльності виражається у осіб жіночої статі. Ефект полегшення зростає разом з успішністю [1].

Проводячи власне дослідження, ми виявляли, які соціально-психологічні особливості притаманні студентам, успішним у навчанні. Дослідження проводилось на базі Криворізького державного педагогічного університету. Обрано було третій курс, коли пройдено період адаптації, сформовані навички самоорганізації в процесі знайомства з фаховими дисциплінами. На цьому етапі є можливість відносно чітко розділити студентів на більш-менш успішних у навчанні. Першим кроком дослідження було вивчення успішності студентів-досліджуваних. З 25 осіб 9 мали «відмінно» і «добре» з усіх предметів, не мали академічних заборгованостей, 16 осіб мали «добре», «задовільно», і академічні заборгованості (див табл. 3).

Таблиця 3

**Показники успішності студентів факультету іноземних мов
(спеціальність англійська та німецька мова)**

Показники успішності	Мають середній бал «5»	Мають середній бал «4.5»	Мають середній бал «3»	Мають академічні заборгованості
Кількість студентів	3	6	8	8

Для визначення соціально-психологічних особливостей студентів успішних у навчанні ми обрали методику діагностики міжособистісних відносин, створену Т.Лірі, Г.Лефоржем і Р.Сазеком для дослідження уявлень суб'єкта про себе й ідеальне «Я» та відношень в малих групах.

За результатами діагностики ми виявили, що для студентів, які мають високі оцінки і не мають академічних заборгованостей, спільним є високий або помірний рівень домінантності, орієнтація до себе, схильність до суперництва. Також наявні такі якості як наполегливість та енергійність. Також визначено, що успішні студенти критично відносяться до себе і оточуючого світу. У них виявлено низький рівень довірливості, поступливості, помірний рівень добросердечності та чуйності.

Для студентів, менш успішних у навчанні, характерними виявилися високий рівень добросердечності, помірний рівень чуйності, схильність до залежності від інших, несхильність до суперництва. Наполегливість та критичне відношення до себе та оточуючого світу розвинені на низькому рівні. Виявлено нижчий рівень домінантності та вищий рівень покірності, ніж в студентів, які мають високі оцінки (див. табл. 4).

Таблиця 4

Результати діагностики (за тестом Т.Лірі)

Тип відношень до оточуючих	Студенти з високими результатами у навчанні	Студенти з середніми та низькими результатами
1. Домінантність	впевнений у собі, авторитетний лідер; потребує поваги до себе	низька, мало розвинені якості лідера
2. Впевненість у собі	орієнтований на себе, схильний до суперництва	мало орієнтований на себе, низька схильність до суперництва
3. Вимогливість	наполегливий та енергійний	енергійний
4. Скептицизм	критичне ставлення до себе та оточуючих	низький рівень
5. Поступливість	некерований	може бути покірним
6. Довірливість	незалежний	помірна
7. Добросердечність	середня, має низьку схильність до кооперації	висока схильність до кооперації, шукає компроміс при вирішенні конфліктних ситуацій
8. Чуйність	помірна	помірна; наявна делікатність, співчуття
Середній рівень домінування у балах	7.3	3.6
Середній рівень дружелюбності у балах	2.4	8.2

Такі результати ми отримали тому що, на думку М.Ю.Орлова, потреба в домінуванні має велике значення для досягнення успіхів в навчанні. Особливо актуальним є це ствердження для жіночої аудиторії. З усього сказаного виходить, що найбільш обґрунтованою є точка зору М.Ю.Орлова. Результати дослідження важко висвітлити у межах однієї наукової статті. Планується

використати їх у написанні дипломної фахової роботи. Також вони можуть бути використані в майбутній роботі за фахом.

Список використаних джерел

1. Орлов Ю. М. Потребности в достижениях в учебной деятельности / Ю.М.Орлов / – М., 2007. – 167 с.
 2. Смирнов С. Д. Психологические факторы успешной учебы студентов вуза /С.Д.Смирнов / www.psy.msu.ru/science/public/smirnov/
 3. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С.Д.Смирнов / – М., 2001.
 4. Кон И.С. Психология ранней юности / Игорь Кон / – М.: Просвещение.1991. – 241 с.
- Буланова–Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы / М.В.Буланова – Топоркова / – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – С. 335 – 337.

Гонтар Д.А.

Вивчення психологічних особливостей стереотипів соціальної перцепції...

Під соціальним стереотипом розуміють спрощений, схематизований, емоційно забарвлений та надзвичайно стійкий образ певної соціальної групи чи спільноти, який досить легко розповсюджується на всіх її представників [1,с.95]. Нерідко при визначенні соціального стереотипу підкреслюють його цілісність, яскраво виражене оцінювальне та ціннісне забарвлення, навантаженість його т.зв. «помилковим компонентом» тощо. В інших випадках акцентуються його динамічні характеристики – стійкість, ригідність, консерватизм, - що свідчать про здатність успішно опиратися будь-якій інформації, спрямованій на його зміну. Загальним при тлумаченні поняття «соціальний стереотип» є також визнання його переважно негативним феноменом, що протистоїть повному, адекватному взаєморозумінню людей, трактування його в якості своєрідних шор, що викривляють бачення соціальної реальності.

Соціальним стереотипам особистості притаманні деякі особливості. Найбільш значущими з них є наступні: 1) соціальні стереотипи особистості формуються під впливом взаємодії з соціальним оточенням; 2) формування сталих стереотипів протікає непомітно для самої людини та здобуває «владу» над нею саме через їх недостатню усвідомленість; 3) застосування стереотипів у спілкуванні залежить від значущості ситуації (в нейтрально забарвленій соціальній ситуації ймовірність використання стереотипу вкрай незначна); 4) соціальні стереотипи формуються досить рано. «Рано» не тільки в прямому онтогенетичному сенсі, але в значно більш широкому: вони засвоюються з моменту ідентифікації особистості себе з деякою соціальною чи професійною спільнотою, як тільки особистість починає усвідомлювати себе її часткою; 5) стереотипи стають більш виразними в ситуації соціальної напруженості,